

Carsten Jarlov:

OM SOCIALISERINGSSYNSVINKLEN OG DENS RELEVANS

1. Socialiseringssynsvinklen

Socialiseringsforskningen er ikke den eneste disciplin inden for statskundskaben, der har forsøgt at beskrive og forklare forekomsten af politiske orienteringer af forskellig art.¹⁾ Socialiseringsforskningen er heller ikke den første disciplin, der har taget denne opgave op. Længe før nogen omkring 1960 begyndte at tale om politisk socialisering, havde der i USA og andre steder været en opinionsforskning i gang, ligesom studiet af politiske orienteringer på dette tidspunkt havde fået en central placering i vælgeradfærdsforskningen. Udtrykket politisk socialisering er imidlertid ikke blot en ny og smart betegnelse for noget, man allerede var i fuld gang med at undersøge. Bag denne etikette gemmer sig en ny synsvinkel i studiet af politiske orienteringer.

Det forhold, der umiddelbart springer i øjnene, er, at den hidtidige socialiseringsforskning så godt som udelukkende har beskæftiget sig med de politiske eller politisk relevante orienteringer, det har været muligt at konstatere hos børn og unge gennem interviews med respondenter i disse alderskategorier. Opinions- og vælgeradfærdsforskningen derimod har i altovervejende grad interesseret sig for voksnes politiske orienteringer, enten fordi disse orienteringer blev anset for interessante i sig selv, eller fordi de kunne benyttes til at forklare partivalg og anden politisk adfærd. I de tilfælde, hvor man inden for opinions- og vælgeradfærdsforskningen har forsøgt at inddrage det, der ligger forud for valgretsalderen, er det sket på grundlag af voksne respondentes erindring om deres barndom og ungdom. Det har således været et særkende ved den hidtidige socialiseringsforskning, at dens respondenter har været børn og unge.

Det ville imidlertid være uheldigt at se socialiseringsforskningens særlige synsvinkel primært som et spørgsmål om respondenternes alder. Denne bestemmelse af socialiseringsforskningen ville ikke

---

1) "Politiske orienteringer" benyttes her som generel betegnelse for enhver form for politisk bevidsthedsindhold, d.v.s. hvad der ellers betegnes som holdninger, standpunkter, opfattelser, viden, information, motivation m.m.

Carsten Jarlov:

OM SOCIALISERINGSSYNSVINKLEN OG DENS RELEVANS

1. Socialiseringssynsvinklen

Socialiseringsforskningen er ikke den eneste disciplin inden for statskundskaben, der har forsøgt at beskrive og forklare forekomsten af politiske orienteringer af forskellig art.¹⁾ Socialiseringsforskningen er heller ikke den første disciplin, der har taget denne opgave op. Længe før nogen omkring 1960 begyndte at tale om politisk socialisering, havde der i USA og andre steder været en opinionsforskning i gang, ligesom studiet af politiske orienteringer på dette tidspunkt havde fået en central placering i vælgeradfærdsforskningen. Udtrykket politisk socialisering er imidlertid ikke blot en ny og smart betegnelse for noget, man allerede var i fuld gang med at undersøge. Bag denne etikette gemmer sig en ny synsvinkel i studiet af politiske orienteringer.

Det forhold, der umiddelbart springer i øjnene, er, at den hidtidige socialiseringsforskning så godt som udelukkende har beskæftiget sig med de politiske eller politisk relevante orienteringer, det har været muligt at konstatere hos børn og unge gennem interviews med respondenter i disse alderskategorier. Opinions- og vælgeradfærdsforskningen derimod har i altovervejende grad interesseret sig for voksnes politiske orienteringer, enten fordi disse orienteringer blev anset for interessante i sig selv, eller fordi de kunne benyttes til at forklare partivalg og anden politisk adfærd. I de tilfælde, hvor man inden for opinions- og vælgeradfærdsforskningen har forsøgt at inddrage det, der ligger forud for valgrætsalderen, er det sket på grundlag af voksne respondentes erindring om deres barndom og ungdom. Det har således været et særkende ved den hidtidige socialiseringsforskning, at dens respondenter har været børn og unge.

Det ville imidlertid være uheldigt at se socialiseringsforskningens særlige synsvinkel primært som et spørgsmål om respondenternes alder. Denne bestemmelse af socialiseringsforskningen ville ikke

---

1) "Politiske orienteringer" benyttes her som generel betegnelse for enhver form for politisk bevidsthedsindhold, d.v.s. hvad der ellers betegnes som holdninger, standpunkter, opfattelser, viden, information, motivation m.m.

indebære nogen præcisering af den intention, der kan siges at ligge bag den ny forskningsgren. Grunden til at socialiseringsforskningen har rettet søgelyset mod de politiske orienteringer hos børn og unge er nemlig ikke nogen særlig interesse for barndommens og ungdommens problemer, men en opfattelse af, at det, der foregår i barndom og ungdom, er af betydning for, hvilke orienteringer der senere vil kunne konstateres hos den voksne.

Det karakteristiske for socialiseringsforskningen er dens forsøg på at anlægge et "langt" tidsperspektiv i forklaringen af de politiske orienteringer. Denne særlige synsvinkel er søgt udtrykt i Easton og Dennis' definition af politisk socialisering som "those developmental processes through which persons acquire political orientations and patterns of behaviour".¹⁾ Det centrale i denne definition er understregningen af udviklingsaspektet. Børn og unges politiske orienteringer er interessante, fordi de indgår som led i et udviklingsforløb, der kan forklare eller bidrage til at forklare den voksnes politiske orienteringer. Socialiseringsforskningen lægger op til, at de politiske orienteringer, der kan konstateres på et givet tidspunkt i livsforløbet, forklares under henvisning til påvirkninger på tidligere stadier af livsforløbet.

Gennem sin interesse for det "lange" perspektiv adskiller socialiseringsforskningen sig klart fra hovedstrømningerne inden for opinions- og vælgeradfærdsforskningen. Det karakteristiske for disse forskningsgrene er, at de politiske orienteringer søges forklaret under henvisning til de undersøgte personers øjeblikkelige situation, der registreres ved hjælp af socioøkonomiske variable, variable, der beskriver de sociale omgivelser, samt variable, der skal sige noget om relevante personlighedstræk. Derimod gøres der sjældent noget forsøg på at forbinde de øjeblikkelige orienteringer med erfaringer indvundet på tidligere trin af livsforløbet. "Fortiden" inddrages kun indirekte i det omfang, den slår igennem i de nævnte variabelkategorier. Det "lange" udviklingsperspektiv er derfor normalt fraværende i opinions- og vælgeradfærdsforskningen. Dette gælder dog ikke fuldstændig uden undtagelser. I en række af vælgeradfærdsforskningens "klassikere" har der været gjort visse forsøg på at inddrage det

---

1) D. Easton og J. Dennis, Children in the Political System, New York, 1969, p. 7.

"lange"perspektiv i analysen.¹⁾ De enkelte kapitler, hvor disse forsøg er gjort, kan imidlertid betragtes som digressioner i de pågældende værker og kan følgelig langt fra tages som udtryk for den dominerende synsvinkel i vælgeradfærdsforskningen. Samtidig er der i og for sig intet ejendommeligt i, at forskere, der primært arbejder med at forklare partivalg under henvisning til de faktorer, der kan beskrive respondentens øjeblikkelige situation, punktvis har søgt at anlægge og udvikle egentlige socialiseringsanalyser. Disse undtagelser rokker derfor ikke ved bestemmelsen af socialiseringsforskningens særlige synsvinkel.

Den empiriske socialiseringsforskning er indtil nu resulteret i en syndflod af undersøgelser, der viser, hvorledes børns og unges politiske orienteringer varierer med de pågældendes køn, status, klasse, alder o.l. Derudover er der blevet gjort en stor indsats for at vise, hvilken betydning de forskellige grupper og institutioner, som barnet og den unge er i kontakt med, har for udviklingen af de politiske orienteringer. Denne store interesse for forholdene i barndom og ungdom er imidlertid ikke nogen nødvendig konsekvens af socialiseringsforskningens bestræbelser på at anlægge det "lange" perspektiv i analysen af de politiske orienteringer. Som udgangspunkt må det nemlig være et åbent spørgsmål, hvor i individernes livsforløb de afgørende påvirkninger sker. De behøver ikke nødvendigvis at finde sted i barndommen og ungdommen. I nogle henseender vil det sikkert være lige så rimeligt at koncentrere sig om det, der sker i perioden efter ungdommens afslutning, d.v.s. på det tidspunkt, hvor mange stifter familie, og hvor der for de fleste sker en afklaring af den fremtidige erhvervsplacering. Den hidtil dominerende interesse for børn og unge kan derfor opfattes som en forståelig rendyrkning af det ny perspektiv, socialiseringsforskningen har åbnet. Samtidig har det sikkert heller ikke været uden betydning for denne koncentration af forskningsinteressen, at det ikke kræver særlig store materielle ressourcer at give sig i kast med at undersøge politiske orienteringer hos børn og unge.

Det problem, der skal tages op til drøftelse i det følgende, er, hvor relevant den særlige socialiseringssynsvinkel egentlig er. Det

---

1) Se således B.R. Berelson, P. F. Lazarsfeld og W.N. McPhee' Voting, Chicago, 1954, kap. 6, A. Campbell, P.E. Converse, W.E. Miller og D.E. Stokes, The American Voter, New York, 1960, kap. 7, samt D. Butler og D. Stokes, Political Change in Britain, London, 1969, kap. 3.

forhold, at der kan identificeres en særlig socialiseringssynsvinkel, er ikke ensbetydende med, at denne særlige synsvinkel og den hermed forbundne forskning er særlig givtig med henblik på forståelse af politiske fænomener. De mange analyser af børn og unges politiske orienteringer og den høje kvalitet nogle af disse analyser har, giver ingen garanti for, at børnenes og de unges orienteringer har nogen betydning for de pågældendes politiske bevidsthed som voksne. Der er endnu ikke leveret nogen afgørende belæg for, at de tidligt udviklede orienteringer rent faktisk har den betydning, som de fleste socialiseringsforskere synes at forudsætte.

- Diskussionen af socialiseringssynsvinklens relevans vil primært tage sigte på den socialiseringsforskning, der har beskæftiget sig med socialiseringen i barndom og ungdom. De fremførte synspunkter vil imidlertid også i høj grad være relevante for en socialiseringsforskning, der måtte lægge vægten på socialiseringen på senere stadier af livsforløbet.

2. Forestillinger om den politiske socialisering i barndom og ungdom

En drøftelse af socialiseringssynsvinklens relevans forudsætter nogenlunde præcise forestillinger om, hvilke dele af socialiseringen i barndom og ungdom, der må anses for særligt vigtige. På dette punkt har meningene blandt socialiseringsforskerne imidlertid været delte.

Et af de spørgsmål, der har været diskuteret, er, som socialiseringen før voksenstadiet hovedsagelig sker i barndommen (før det 13. år), eller om den i det væsentlige sker i den efterfølgende ungdomsperiode (op til 18 år). Blandt de forskere, der har tillagt barndommen afgørende betydning, kan nævnes Pye og forfatterparret Easton og Dennis.¹⁾ Pyes og Easton og Dennis' synspunkter er dog ikke ganske sammenfaldende.

Den opfattelse, som Pye repræsenterer, er uden tvivl psykoanalytisk inspireret. Udgangspunktet er nemlig, at det opvoksende individs grundlæggende personlighedstræk dannes i barndommen. Den indlæring, der sker her, antages at være præget af barnets relative hjælpeløshed og mangel på alternativer, hvilket skulle medføre en særlig

1) L.W. Pye, Politics, Personality and Nation-Building, New Haven, 1962, Easton og Dennis. op.cit.

intensiv og derfor også særlig modstandsdygtig indlæring. De grundlæggende personlighedstræk, der dannes i barndommen, antages ikke umiddelbart at have noget politisk indhold. Alligevel kan de senere få afgørende betydning for den voksnes politiske orienteringer, idet der kan ske en generalisering eller overførsel af disse personlighedstræk til den politiske sfære. Især er der blevet peget på, at socialiseringen har denne totrins-karakter i forbindelse med orienteringer til politiske autoriteter.¹⁾ Ethvert barn gør visse erfaringer med forældres eller andre voksnes autoritetsudøvelse og danner sig herigennem en grundlæggende indstilling til autoriteter. Når den pågældende senere som voksen bliver stillet over for politiske autoriteter, vil den grundlæggende indstilling til autoriteter, der er erhvervet i barndommen, slå igennem og bestemme indstillingen også til de politiske autoriteter.

Det synspunkt, som Easton og Dennis repræsenterer, betoner ligeledes barndommens betydning for udviklingen af de politiske orienteringer, men i modsætning til Pye fremhæves det, at der allerede på dette tidlige stade af livsforløbet dannes egentlige politiske orienteringer, og altså ikke blot nogle grundlæggende personlighedstræk, der senere gennem en generalisering eller overførsel kan få politisk betydning. I den empiriske del af deres arbejde har Easton og Dennis ment at vise, at amerikanske skolebørn, næsten så snart de har lært at læse, er i besiddelse af en vis viden om og visse holdninger til politiske autoriteter. Under alle omstændigheder har de undersøgte børn været i stand til at besvare spørgeskemaer formuleret med henblik på måling af orienteringer i relation til politiske autoriteter. I forlængelse af denne konstatering har Easton og Dennis søgt at identificere nogle karakteristiske træk ved den udviklingssekvens, som barnet og den unge gennemløber, efterhånden som de politiske orienteringer udkrystalliseres mere og mere. Således viser der sig med stigende alder en stigende evne til at sondre mellem politiske autoriteter og andre former for autoriteter og en stigende evne til at sondre mellem forskellige typer politiske autoriteter. Samtidig afløser en institutionelt præget opfattelse af politiske autoriteter en personificeret opfattelse.²⁾ Derimod er de to forskere ikke på

1) R.E. Dawson og K. Prewitt, Political Socialization, Boston, 1969, pp. 65-73.

2) Easton og Dennis, op.cit., pp. 243-73.

grundlag af det materiale, de har til rådighed, i stand til at sige noget om disse tidligt udviklede politiske orienteringers betydning for den voksnes orienteringer. Undersøgelse heraf er udelukket, da deres materiale kun består af interviews med børn og unge på forskellige alderstrin. Til gengæld tages dette centrale problem op i en længere teoretisk diskussion.¹⁾ Synspunkterne her er imidlertid præget af en vis tvetydighed.

På den ene side undlader Easton og Dennis nemlig omhyggeligt at argumentere positivt for, at den politiske socialisering i barndommen har afgørende betydning for den voksnes politiske orientering, på den anden side gør de samtidig meget ud af at tilbagevise de argumenter, der traditionelt er blevet ført i marken til imødegåelse af påstande om denne socialiserings afgørende betydning. Først og fremmest peger de på, at disse argumenter har været formuleret med henblik på andre former for politiske orienteringer end de mere grundlæggende opfattelser af og holdninger til autoritetsstrukturen, de selv har taget op i deres undersøgelse. Alt i alt efterlades læseren med det klare indtryk, at Easton og Dennis' hovedsynspunkt er, at de politiske orienteringer, der udvikles i barndommen, har væsentlig betydning.²⁾ Dette synspunkt fastholdes iøvrigt, uanset at de samme forfattere flere gange selv gør opmærksom på, at politik og politiske fænomener i almindelighed har en ret beskedet plads i børns bevidsthed.

Andre socialiseringsforskere har peget på, at den væsentligste del af den politiske socialisering før voksenstadiet sker i ungdommen, altså i perioden fra det 13. til det 18. år. Denne opfatelse af ungdomsperiodens relativt større betydning findes i én karakteristisk udformning hos Almond og Verba.³⁾

Almond og Verba afviser ikke, at der dannes visse politiske orienteringer i barndommen. Hvad de afviser er derimod, at denne tidlige politiske socialisering skulle have nogen særlig betydning sammen-

1) Ibid., pp. 73-94.

2) Easton har i tidligere arbejder udtalt sig mere firkantet om betydningen af den politiske socialisering i barndommen. Således hedder det bl.a. i en artikel fra 1962: "by the time the child has completed elementary school, many basic political attitudes have become firmly established", se D. Easton og R.D. Hess, "The Child's Political World", Midwest Journal of Political Science, 1962, p. 236.

3) G. Almond og S. Verba, The Civic Culture, Boston, 1965, kap. 11.

lignet med socialiseringen i ungdommen og på senere stadier af livsforløbet. Almond og Verba har især interesseret sig for den udvikling af orineteringer, der sker via skolesystemet, gennem deltagelse i organisationslivet og i forbindelse med oplevelser på arbejdspladsen. De anfører to grunde til, at denne socialisering i ungdommen og senere skulle have større betydning end den politiske socialisering i barndommen. For det første ligger de påvirkninger, der skyldes den unges og den voksnes kontakter med skolesystemet, organisationslivet og forholdene på arbejdsmarkedet tidsmæssigt nærmere den voksnes politiske orienteringer. For det andet har de erfaringer, individet indhøster i disse sammenhænge, et sådant indhold, at de lettere kan overføres til den politiske sfære. I deres empiriske analyse finder Almond og Verba støtte for deres formodning om, at der sker en betydningsfuld socialisering efter barndommen, samt at denne socialisering er knyttet til kontakten med ikke-politiske strukturer som skole, organisationer og arbejdsplads. Disse kontakter medfører efter Almond og Verbas mening dannelsen af nogle generelle orienteringer, der senere vil kunne blive politisk relevante.

Der synes imidlertid også at være en række socialiseringsforskere, der - i modsætning til Almond og Verba - betoner, at der udvikles egentlige politiske orienteringer i ungdommen. Man kan i denne forbindelse nævne folk som Jennings, Niemi og Langton. Disse forskeres væsentligste produktion ligger iøvrigt noget senere end den forskning og de overvejelser, der kan henføres til Pye, Easton og Dennis samt Almond og Verba.

Det er karakteristisk for Jennings, Niemi og Langton, at de ikke har formuleret sig særligt bastant m.h.t., på hvilket alderstrin den væsentligste socialisering finder sted og m.h.t. karakteren af de oplevelser, der giver anledning til udviklingen af de politiske orienteringer. Jennings og Niemi har imidlertid skrevet en artikel direkte med det formål at understrege, at ungdomsperioden på ingen måde kan betragtes som en i socialiseringsmæssig henseende død periode.¹⁾ Samtidig har de alle tre i deres empiriske undersøgelser i høj grad beskæftiget sig med politiske orienteringer hos respondenter, der befinder sig ved afslutningen af ungdomsperioden.²⁾ Det er

1) M.K. Jennings og R.G. Niemi, "Patterns of Political Learning", Harvard Educational Review, 1968, pp. 443-467.

2) Dette gælder således de mange analyser foretaget på det af Jennings indsamlede datasæt, der kendes under betegnelsen "The Student-Parent Socialization Study".

derfor næppe urimeligt at tage dem til indtægt for den opfattelse, at der sker en betydningsfuld udvikling af egentlige politiske orienteringer i løbet af ungdommen.

De synspunkter på den politiske socialisering i barndom og ungdom, der netop er blevet præsenteret, kan noget forgrovet sammenfattes ved hjælp af et firfelt:

	socialisering i barndom	socialisering i ungdom
politiske orienteringer	Easton/Dennis	Jennings, Niemi, Langton
generelle orienteringer	Pye	Almond/Verba

Der er foretaget en placering dels efter om opmærksomheden rettes mod barndom eller ungdom, dels efter om de orienteringer, der udvikles på det pågældende tidspunkt antages at have et egentligt politisk indhold, eller der antages at ske en udvikling af nogle mere generelle orienteringer, der senere kan overføres til også at vedrøre politiske forhold.

Selv om den teoretiske diskussion har beskæftiget sig med alle de muligheder, der fremkommer ved en kombination af de sondringer, der er benyttet ved konstruktionen af firfeltet, har den empiriske socialiseringsforskning så godt som udelukkende beskæftiget sig med den del af den politiske socialisering, der kan henføres til de to øverste felter, d.v.s. udviklingen af egentlige politiske orienteringer i barndom eller ungdom.

Ser vi alene på denne del af socialiseringsforskningen, skal man nok være lidt varsom med at overdimensionere betydningen af uenigheden om, hvorvidt barndommen eller ungdommen er den vigtigste periode. I løbet af de sidste år er det blevet stadig mere klart, at denne uenighed i høj grad skyldes, at de forskellige forskere har interesseret sig for forskellige typer politiske orienteringer. De, der har peget på forekomsten af politiske orienteringer allerede i barndommen, har især interesseret sig for grundlæggende identifikationer og loyaliteter samt visse grundlæggende opfattelser af det politiske system. I modsætning hertil har de forskere, der har peget på betydningen af ungdomsperioden, ofte studeret holdninger af formodet betydning for politisk deltagelse, viden af mere konkret karak-

ter, samt præferencer for bestemte partier eller politiske målsætninger. De to tilsyneladende så modstående synspunkter kan derfor kombineres i den grove skitse af den politiske socialiserings forløb, der tegnes i flere nyere oversigtsværker: i barndommen udvikles de grundlæggende identifikationer og loyaliteter samt den grundlæggende opfattelse af det politiske system, i ungdommen kommer dernæst motivationen for at tage del i det politiske liv, de overordnede politiske præferencer, samt en mere præcis information om politiske forhold.¹⁾ Alt i alt skulle det voksne individ derfor gennem denne udvikling af politiske orienteringer i løbet af barndom og ungdom være blevet forsynet med en ramme, der gør det muligt at finde rundt i det politiske univers. Sådan omtrent er den dominerende opfattelse inden for den etablerede socialiseringsforskning.

Efter denne gennemgang af de dominerende forestillinger om den politiske socialisering i barndom og ungdom kan spørgsmålet om socialiseringssynsvinkelns relevans nu præciseres. Med den vægt, der er blevet lagt på studiet af de politiske orienteringer i barndom og ungdom må det afgørende spørgsmål være, om det i almindelighed er rimeligt at antage, at de politiske orienteringer, der udvikles i barndom og ungdom er bestemmende for den voksnes orienteringer.

3. "Primærprincippet" og "struktureringsprincippet"

Antagelsen om den tidlige socialiserings betydning for den voksnes orienteringer kan opdeles i to delantagelser, der hver for sig er nødvendige, hvis der skal etableres forbindelse mellem de politiske orienteringer i barndom og ungdom og den voksnes politiske orienteringer.

Den første af disse delantagelser er, at de generelle politiske orienteringer, der dannes i barndom og ungdom, vil bestemme den voksnes tilsvarende generelle orienteringer. Det tidligt indlærte antages således at være relativt stabilt og resistent. Man kan i denne forbindelse tale om et "primærprincip". Den anden delantagelse er lidt vanskeligere at få fat på, idet den vedrører forholdet mellem politiske orienteringer på forskelligt abstraktionsniveau. Den anden delantagelse går ud på, at de generelle politiske orienteringer, der

---

1) F.eks. Dawson og Prewitt, op.cit., kap. 4 og Robert Weissberg, Political Learning, Political Choice and Democratic Citizenship, Englewood Cliffs, N.J., 1974, pp. 22-31.

kan føres tilbage til barndom og ungdom, vil være bestemmende for den voksnes mere konkrete standpunkter.¹⁾ De generelle politiske orienteringer opfattes som strukturerende for de konkrete standpunkter, hvorfor man her kan tale om et "struktureringsprincip".²⁾

Det er formentlig umiddelbart indlysende, at socialiseringsforskningen må arbejde med en antagelse svarende til "primærprincippet". Det andet princip, "struktureringsprincippet", er nødvendigt, fordi man kun vanskeligt kan forestille sig, at den voksnes standpunkter til dagsaktuelle fænomener er medbragt fra barndommen eller ungdommen. Det er udelukket alene af den grund, at der til stadighed dukker nye politiske fænomener op, som det voksne individ må forholde sig til. Det, socialiseringsforskningen her vil hævde, er, at de standpunkter, der tages til de dagsaktuelle spørgsmål, til syvende og sidst er bestemt af nogle mere generelle politiske orienteringer, der kan føres tilbage til den politiske socialisering i barndom og ungdom. Denne tankegang har nok været klarest formuleret i forbindelse med forsøg på at forklare partivalg. I megen amerikansk vælgeradfærdsforskning er der blevet peget på betydning af den såkaldte partiidentifikation.³⁾ Partiidentifikationen er vælgerens subjektive identifikation med et politisk parti og kan tages som udtryk for, at vælgeren opfatter et politisk parti som en slags referencegruppe. Partiidentifikation antages at fungere som et perceptionsfilter, der sikrer, at nye stimuli, f.eks. nyopstillede præsidentkandidater vurderes til "fordel" for det parti, der er vedkommendes referencegruppe. Partiidentifikationen kan derfor forklare vælgerens stillingtagen til opstillede kandidater, deres standpunkter til en valgkamp

-
- 1) Der sondres i det følgende mellem "holdninger" og "standpunkter". Begge udtryk betegner positive eller negative vurderinger af objekter i individets omgivelser, men således, at "holdninger" betegner vurderinger af mere abstrakt og generel karakter end "standpunkter". Sprogbrugen skulle svare til den sondring, man på engelsk kan møde mellem "attitudes" og "opinions", hvor "opinions" betegner det relativt konkrete og dagsaktuelle.
  - 2) Udtrykkene "primærprincip" og "struktureringsprincip" er min oversættelse af terminologien i D.D. Searing, J.J. Schwartz og A.E. Lind, "The Structuring Principle: Political Socialization and Belief Systems", American Political Science Review, 1973, pp. 415-32. På engelsk kaldes de to omtalte principper "primacy principle" og "structuring principle".
  - 3) De klassiske formuleringer og analyser omkring begrebet partiidentifikation findes i Campbell, Converse, Miller og Stokes, op.cit.

hovedspørgsmål o.l. Partiidentifikationen antages med andre ord at virke strukturerende på de mere konkrete standpunkter.

En række valgforskere er gennem analyse af vælgernes erindring om deres partiidentifikation på tidligere stadier af livsforløbet nået frem til, at partiidentifikationen grundlægges tidligt og har en høj grad af stabilitet.¹⁾ Samtidig har en række af de socialiseringsundersøgelser, der er foretaget i USA, tydet på, at partiidentifikationen udvikles allerede i barndommen eller ungdommen.²⁾ Socialiseringsforskernes undersøgelser af partiidentifikationens udvikling er foretaget ud fra den antagelse, at partiidentifikationen ville virke strukturerende på de undersøgte børn og unges senere konkrete standpunkter.³⁾ "Struktureringsprincippet" er derfor vigtigt for socialiseringsforskningen.

"Primærprincippet" og "struktureringsprincippet" er relevante, hvad enten man ser på betydningen af orienteringer udviklet i barndommen eller på betydningen af orienteringer fra ungdommen. De forhold, der skal tages i betragtning i den følgende meget foreløbige diskussion af de to princippers holdbarhed, er også fælles for socialiseringen i barndom og ungdom.

4. Princippernes holdbarhed

Både "primærprincippet" og "struktureringsprincippet" kan undersøges empirisk. Det er imidlertid endnu kun sket i beskednen udstrækning. De få empiriske holdepunkter, der findes, kan imidlertid give anledning til en vis skepsis over for begge principper.

"Primærprincippet" er relativt vanskeligt at undersøge empirisk, idet en undersøgelse af dette princip forudsætter oplysninger om de politiske orienteringer på forskellige stadier af livsforløbet. Det vil ikke være tilstrækkeligt at foretage en sammenligning mellem de orienteringer, som respondenter med forskellig alder har på

1) Ibid., kap. 7, Butler og Stokes, op.cit., kap. 3.

2) Easton og Hess, op.cit., Fred. I. Greenstein, Children and Politics, New Haven, 1965, navnlig kap. 4, samt R.D. Hess og J.V. Torney, The Development of Political Attitudes in Children, New York, 1968.

3) Allerede hos Hyman omtales "struktureringsprincippet" i forbindelse med partiidentifikationen, Herbert Hyman, Political Socialization, Glencoe, Ill., pp. 46-47. Også i nyere oversigtsværker fremhæves "struktureringsprincippet" generelt og i forbindelse med partiidentifikationen (f.eks. Dawson og Prewitt, op.cit., pp. 43-44).

et givet tidspunkt. De forskelle, der måtte vise sig, kan nemlig forklares på to måder. For det første kan de være udtryk for det, der her er af interesse: effekten af at befinde sig på forskellige stadier af livsforløbet. Forskellene kan imidlertid også for det andet skyldes, at de aldersgrupper, der sammenlignes, er født på forskellige tidspunkter og derfor har været udsat for forskellige påvirkninger på de afgørende stadier af livsforløbet.

En mulig fremgangsmåde med henblik på undersøgelse af primærprincippet ville være at anvende erindringsdata, således at der foretages sammenligninger mellem respondenternes nuværende orienteringer og deres erindringer om orienteringer på tidligere trin i livsforløbet. På denne måde elimineres muligheden for, at de konstaterede forskelle skyldes forskelligt fødselstidspunkt. Til gengæld dukker der et andet problem op i form af fejlhuskninger og erindringsforskydninger.

Langstrakte panelstudier, hvor de samme personer følges over en årrække, vil nok være den mest pålidelige måde at skaffe de fornødne oplysninger på. Det skal dog retfærdigvis siges, at også denne fremgangsmåde er behæftet med visse mangler i form af effekten af gentagne interviews og i form af et bortfaldsproblem.

Hidtil er der ikke foretaget nogen panelundersøgelse, hvor de samme personer følges fra barndommen, via ungdommen frem til voksenalderen. Derimod er der foretaget en enkelt panelundersøgelse på voksne, der gør det muligt at sige noget mere generelt om, hvilke faktorer der har betydning for, om politiske orienteringer er stabile over et længere tidsrum. Den undersøgelse, der tænkes på, er Newcombe's kendte undersøgelse af eleverne på Bennington College.¹⁾ Respondenterne i denne undersøgelse blev interviewet, medens de gik på college og 25 år efter, at de havde forladt college. Hensigten med undersøgelsen var at finde ud af, hvor stabile de holdninger, der var til stede ved afslutningen af college-tiden, havde været og i forlængelse heraf at sige noget om faktorer af betydning for holdningsstabilitet. Det viste sig, at den tendens i retning af "liberale" holdninger, der havde kunnet konstateres, mens eleverne gik på college, stadig kunne konstateres 25 år senere. Mere generelt peger undersøgelsen i retning af, at to forhold har en væsentlig betydning for graden af stabilitet: den pågældende orienterings betydning for respondenterne samt styrken af den udfordring, orienteringen udsættes

1) T.M. Newcombe, K.E. Koenig og R. Flacks, Persistence and Change, New York, 1967.

for. Ikke alle orienteringer indtager en lige central placering i folks bevidsthed. Jo mere central en placering en orientering har, jo vanskeligere må man antage at den kan ændres. Samtidig kan enhver ændring af et individs orienteringer ses som resultat af en eller anden påvirkning. Det kan være forandringer i samfundet, nye informationer, ændrede orienteringer hos folk, man sætter pris på o.s.v. Jo stærkere påvirkning, jo stærkere en tilbøjelighed til at ændre orientering. Omvendt kan man formode, at orienteringer, der ikke udsættes for nævneværdige udfordringer, bevares nogenlunde uforandret. Sammenfattende kan det derfor hævdes, at politiske orienteringer, dannet i barndom eller ungdom, vil være stabile, hvis de enten har en særlig central placering i bevidstheden eller ikke udsættes for alvorlige udfordringer.¹⁾ Det skal understreges, at det selvfølgelig er den konkrete kombination af disse to faktorer, der må anses for afgørende for om, der sker en ændring eller ej. Ligeledes skal det nævnes, at der formentlig ofte vil være en vis gensidig påvirkning mellem de to faktorer, idet personer, der på et eller andet område har orienteringer, der opleves som væsentlige for vedkommende, ofte bevidst eller ubevidst bestræber sig på at vælge deres sociale omgivelser på en sådan måde, at påvirkningerne fra omgivelser er kongruente med deres indstilling på det pågældende område.²⁾

På baggrund af Bennington undersøgelsen kan det nu siges, at "primærprincippet" står og falder med, om det i almindelighed er rimeligt at antage, at de politiske orienteringer, der dannes i barndom og ungdom, enten er særligt centrale for det opvoksende individ eller ikke bliver udsat for nævneværdige udfordringer.

I den hidtidige socialiseringsforskning er der imidlertid intet, der tyder på, at børn og unge i særlig grad skulle interessere sig for politik, diskutere politik med hinanden eller med deres forældre, samt følge politiske begivenheder i massemedierne. Disse resultater udgør et direkte argument imod, at de politiske orienteringer, det er lykkedes at konstatere hos børn og unge, kun vanskeligt kan ændres senere. Det forhold, at børnene og de unge er i stand til at besvare pædagogisk opstillede spørgeskemaer, er ikke nogen garanti for, at de orienteringer, der kommer frem på denne måde, er andet end krus-

1) Tilsvarende overvejelser findes i Lise Togeby, "Børn og Politik", Historie og Samtidsorientering, juni 1972.

2) Ibid., kap. 6.

ninger på overfladen. Der er nok grund til at frygte, at socialiseringsforskningen i høj grad har gjort sig skyldig i en registrering af orienteringer, der udelukkende er et produkt af selve undersøgelsessituationen og ikke dækker over nogen psykologisk realitet hos de pågældende. Der er et endog meget langt spring fra selve konstateringen af de politiske orienteringer hos børn og unge til en påstand om, at orienteringerne har central betydning for disse respondenter.

Denne side af sagen ville naturligvis betyde mindre, hvis det iøvrigt var rimeligt at gå ud fra, at de orienteringer, der dannes i barndom og ungdom, kun udsættes for relativt beskedne udfordringer. Men det kan man nok vanskeligt tillade sig at hævde i en tidsalder, der i høj grad må siges at være præget af hurtige og dybtgående ændringer i samfundsstrukturen. Tænk blot på sådan noget som den "uddannelseseksplosion" og de voldsomme ændringer i erhvervs- og statusstrukturen, der har fundet sted i de vestlige samfund i de sidste årtier. Det er næppe særligt hensigtsmæssigt at forsøge at opbygge en socialiseringsteori, uden nøje at overveje effekten af de påvirkninger, der flyder af sådanne ændringer på samfundsniveau. En af grundene til at socialiseringsforskningen hidtil har været tilbageholdende på dette punkt, er formentlig, at de første større amerikanske socialiseringsundersøgelser blev foretaget i slutningen af 1950'erne og i begyndelsen af 1960'erne, altså på et tidspunkt, hvor det amerikanske samfund politisk og socialt havde været præget af en betydelig stabilitet gennem en længere periode. Eisenhower æraen var endnu knap forbi, og borgerrettighedsbevægelsen, urolighederne i de store byer samt vietnambevægelsen hørte endnu fremtiden til. På det tidspunkt, hvor grundlaget for socialiseringsteorien blev lagt, føltes der derfor ikke noget påtrængende behov for at inddrage effekten af forandringer i samfund og politisk system i overvejelserne over den politiske socialisering. I dag må det imidlertid siges, at det næppe i almindelighed, dvs. i andre lande og på andre tidspunkter, vil være rimeligt at gå ud fra, at de i barndom og ungdom dannede orienteringer ikke udsættes for alvorlige udfordringer på senere stadier i livet.

Alt i alt kan der derfor konkluderes, at det næppe generelt forekommer rimeligt at antage, at politiske orienteringer udviklet i barndom og ungdom skulle være særligt intensive eller at de ikke senere udsættes for nævneværdige udfordringer. Denne generelle betragtning udelukker naturligvis ikke, at disse to betingelser

kan være opfyldt for enkelte politiske orienteringer. Den tidligere omtalte partiidentifikation må påkalde sig særlig interesse i denne forbindelse, idet der inden for vælgeradfærdsforskningen som nævnt er blevet peget på, at denne orientering grundlægges tidligt og har en høj grad af stabilitet.

Heller ikke m.h.t. denne orientering skal man imidlertid være alt for sikker på, at "primærprincippet" virkelig holder. For det første baseres påstandene om partiidentifikationens høje stabilitet på analyser af erindringsdata. Det vil være nærliggende at frygte, at disse data i et vist omfang lider under, at den enkelte respondent bevidst eller ubevidst bestræber sig på at fremtræde konsistent, således at analyserne kommer til at vise en overdreven stabilitet. For det andet er den simple overensstemmelse mellem nuværende og tidlig partiidentifikation ikke ensbetydende med, at den tidligt dannede partiidentifikation har haft afgørende betydning. Der kan f.eks. have været tale om mellemliggende skift i partiidentifikation. Det kan her nævnes, at socialiseringsforskningen har vist et stigende antal "uafhængige" fra 12-13 års alderen og fremefter.¹⁾ Selv om mellemliggende skift ikke er forekommet, er det iøvrigt ikke givet, at det er socialiseringen i barndom og ungdom, der har fået partiidentifikationen til at slå rod. Alternativt kan man tænke sig, at de afgørende påvirkninger sker i den efterfølgende periode, hvor det endelige erhvervsvalg ofte foretages, og hvor de fleste stifter familie. Den endelige afgørelse af betydningen af tidligt udviklede partiidentifikationer må imidlertid afvente de allerede efterlyste langstrakte panelundersøgelser. På nuværende tidspunkt må det konstateres, at der ikke er leveret afgørende belæg for, at "primærprincippet" holder på dette punkt.

"Primærprincippet" er altså næppe holdbart i det omfang, som socialiseringsforskerne synes at være gået ud fra. Hvordan da med "struktureringsprincippet", det andet led i den kausalkæde, der antages at bygge bro mellem de tidligt indlærte politiske orienteringer og den voksnes mere konkrete standpunkter?

I en vis forstand er "struktureringsprincippet" ret let at un-

---

1) M.K. Jennings og R. Niemi, "The Transmission of Political Values from Parent to Child", American Political Science Review, 1968, p. 453, Richard M. Merelman, Political Socialization and Educational Climates, New York, 1971, p. 138 og Hess og Torney, op.cit., pp. 102-03.

dersøge empirisk. En første undersøgelse af det kan foretages ved for voksne at se, om de grundlæggende orienteringer, som socialiseringsforskningen har beskæftiget sig med, er bestemmende for de mere konkrete standpunkter. "Struktureringsprincippet" kan således belyses uden at inddrage tidsdimensionen. Den påståedes strukturering gør sig nok gældende over tid, men denne proces' effekter kan konstateres ved at se på voksnes politiske orienteringer på et givet tidspunkt. Mere konkret kan man f.eks. belyse "struktureringsprincippet" ved at undersøge, om partiidentifikationen er afgørende for indstillingen til de opstillede kandidater og de hovedspørgsmål, der er oppe i en valgkamp.

Ud fra denne tankegang har Searing m.fl. undersøgt, om der kunne konstateres nogen sammenhænge mellem standpunkter til nogle dagsaktuelle politiske spørgsmål og en række af de politiske orienteringer, som socialiseringsforskningen især har beskæftiget sig med i undersøgelserne af børn og unge.¹⁾ Blandt de orienteringer, hvis effekt søgtes belyst, var partiidentifikationen. Set med den hidtidige socialiseringsforsknings øjne må resultatet af Searing's undersøgelser betegnes som temmelig nedslående. Stort set viser der sig nemlig ingen korrelationer mellem de formodede grundlæggende orienteringer og de mere dagsaktuelle standpunkter. Denne tendens holder også m.h.t. partiidentifikationen, hvilket er bemærkelsesværdigt i betragtning af, at partiidentifikationen ofte er blevet betragtet som det mest klare eksempel på en orientering, der fungerede som antaget i "struktureringsprincippet". På den anden side er Searing's resultater på dette punkt ikke ganske enestående. Andre har peget på, at partiidentifikationen måske alligevel ikke har så stor betydning som oprindeligt antaget.²⁾

Det skal understreges, at de netop omtalte resultater under alle omstændigheder kun kan kaste et første lys over "struktureringsprincippet". Grunden hertil er, at de pågældende undersøgelser kun har set på, om der er sammenhæng eller overensstemmelse mellem de formodede grundlæggende orienteringer og de dagsaktuelle standpunkter. Denne måde at gribe tingene an på siger derfor ikke noget om, hvorvidt eventuelle sammenhænge eller overensstemmelser er udtryk for, at

1) Searing, Schwartz og Lind, op.cit.

2) Således Philip E. Converse, "The Nature of Belief Systems in Mass Publics", pp. 206-45 i Apter (ed.), Ideology and Discontent, New York, 1964, pp. 229 og Butler og Stokes, op.cit., pp. 240-42. Se iøvrigt Palle Svenssons artikel om "struktureringsprincippet" senere i dette nummer af Politica.

at de grundlæggende orienteringer, som hævdet i "struktureringsprincippet", har determineret de mere konkrete standpunkter. Noget tyder på, at der meget vel vil kunne være tale om et væsentligt mere komplekst samspil mellem grundlæggende orientering og konkrete standpunkter end forudsat i "struktureringsprincippet".

Nyere amerikansk vælgeradfærdsforskning synes således at vise, at partiidentifikationen langt fra er upåvirket af de mere dagsaktuelle standpunkter, som man oprindeligt mente, den var determinerende for.¹⁾ For dele af vælgerkorpset synes sammenhængen at være den modsatte, nemlig at det er de dagsaktuelle standpunkter, der er bestemmende for partiidentifikationen. Interessant nok har dette især vist sig at være tilfældet for yngre vælgere, hvilket er i direkte modstrid med opfattelsen af, at en stabil partiidentifikation grundlægges i barndom og ungdom.

Heller ikke m.h.t. "struktureringsprincippet" foreligger der således klare belæg for, at der eksisterer nogen forbindelse mellem de politiske orienteringer, som det er lykkedes socialiseringsforskerne at konstatere hos børn og unge og de voksnes mere konkrete standpunkter. En mulig forklaring på den tilsyneladende svage forbindelse mellem de voksnes generelle orienteringer og deres konkrete standpunkter kan være, at politik for mange er et relativt perifert livsområde, hvorfor motivationen for at etablere sammenhæng og konsistent mellem de forskellige lag i den politiske bevidsthed kun i beskednen udstrækning er til stede.

5. Konklusion

Socialiseringsforskningen adskiller sig fra opinions- og vælgeradfærdsforskningen ved sin ambition om at belyse det "lange" perspektiv i udviklingen af de politiske orienteringer. I den hidtil foretagne socialiseringsforskning er der lagt afgørende vægt på at undersøge de politiske orienteringer, der dannes i barndom og ungdom. Den udformning, socialiseringssynsvinkelen på denne måde konkret har fået, gør det imidlertid rimeligt at ytre en vis skepsis m.h.t. værdien af de bidrag, socialiseringsforskningen hidtil har ydet til forklaring af voksnes politiske bevidsthed. Der er nemlig meget langt

---

1) A.H. Miller, W.E. Miller, A.S. Raine og T.A. Brown, A Majority Party in Disarray: Policy Polarization in the 1972 Election, University of Michigan, stencil., p. 73. Se tilsvarende Palle Svenssons artikel i dette nummer.

fra påvirkningerne og de politiske orienteringer i barndom og ungdom til den voksnes politiske orienteringer, og der er i høj grad grund til at være skeptisk over for de antagelser, socialiseringsforskerne har gjort om de forskellige led i den kausalkæde, der skal forbinde de tidlige politiske orienteringer med den voksnes holdninger og standpunkter. Under alle omstændigheder foreligger der endnu ikke empiriske resultater, der afgørende kan belægge disse antagelser.

Hensigten med denne diskussion af socialiseringsforskningen har imidlertid ikke været at argumentere imod det "lange" perspektiv i studiet af udviklingen af politiske orienteringer, derimod nok at kritisere den konkrete udformning, denne synsvinkel har fået i den etablerede socialiseringsforskning. Det "lange" perspektiv har uden tvivl meget at give, men det forudsætter nok mere grundige forsøg på at bestemme de muligheder og begrænsninger, der ligger i denne synsvinkel.

Diskussionen af begge led i kausalkæden fra tidlige orienteringer til voksne orienteringer har peget i retning af i hvert fald en form for begrænsning, det i fremtidig socialiseringsforskning kan være væsentligt at tage højde for. I begge tilfælde var den mistelten, socialiseringsforskerne synes at have glemt at tage i ed, spørgsmålet om, hvor centralt placeret de orienteringer, der undersøges, egentlig er i respondenternes bevidsthed. Denne dimension er væsentlig, både når det gælder forbindelsen mellem den tidligt udviklede politiske orientering og den voksnes tilsvarende orientering, og når det gælder forbindelsen mellem generelle orienteringer og konkrete standpunkter. Det turde være en oplagt opgave for socialiseringsforskningen at undersøge, under hvilke omstændigheder der på ethvert trin af livsforløbet opstår politiske orienteringer af central betydning for folk. Dernæst må eventuelle påstande om socialiseringens betydning begrænses til de orienteringer og de persongrupper, der opfylder denne betingelse.